

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

12. jaanuar 2023*

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Ühine varjupaigapoliitika – Pagulasseisundi saamise tingimused – Direktiiv 2011/95/EL – Artikli 10 lõike 1 punkt e ja lõige 2 – Tagakiusamise põhjused – Mõisted „poliitilised vaated“ ja „omistatud poliitilised vaated“ – Varjupaigataotleja katsed kaitsta end oma päritoluriigis seaduslike vahenditega ebaseaduslikult tegutsevate mitteriiklike osaliste vastu, kes on võimelised kasutama selle riigi repressiivaparaati

Kohtuasjas C-280/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Lietuvos vyriausiasis administracinis teismase (Leedu kõrgeim halduskohus) 21. aprilli 2021. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. aprillil 2021, menetluses

P.I.

versus

Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president K. Jürimäe, kohtunikud M. Safjan, N. Piçarra (ettekandja), N. Jääskinen ja M. Gavalec,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- P.I., esindaja: *advokatas* L. Biekša,
- Leedu valitsus, esindajad: K. Dieninis ja V. Kazlauskaitė-Švenčionienė,
- Euroopa Komisjon, esindajad: A. Azéma ja A. Steiblytė,

* Kohtumenetluse keel: leedu.

olles 30. juuni 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (ELT 2011, L 337, lk 9), artikli 10 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud P.I. ja Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijose (Leedu Vabariigi siseministeeriumi haldusalas tegutsev migratsiooniamet, edaspidi „migratsiooniamet“) vahelises kohtuvaidluses seoses viimase keeldumisega anda P.I-le pagulasseisund.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

- 3 Genfis 28. juulil 1951 alla kirjutatud ja 22. aprillil 1954 jõustunud pagulasseisundi konventsiooni (*United Nations Treaty Series*, 189. kd, lk 150, nr 2545 (1954)), mida on täiendatud New Yorgis 31. jaanuaril 1967 sõlmitud pagulasseisundi protokolliga, mis jõustus 4. oktoobril 1967 (edaspidi „Genfi konventsioon“), artikli 1 jaotise A lõike 2 esimeses lõigus on sätestatud, et mõiste „pagulane“ on kohaldatav iga isiku suhtes, kes „põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste pärast viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada sellelt riigilt kaitset“.

Liidu õigus

- 4 Direktiivi 2011/95 põhjendustes 4, 12, 16 ja 29 on märgitud:
„(4) Genfi konventsioon ja protokoll moodustavad pagulaste kaitse rahvusvahelise õigusraamistiku nurgakivi.
[...]
(12) Käesoleva direktiivi põhieesmärk on tagada ühelt poolt, et liikmesriigid kohaldavad ühiseid kriteeriume nende isikute tuvastamiseks, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele, ja teiselt poolt, et kõnealustele isikutele on kõigis liikmesriikides kättesaadavad minimaalsed hüved.
[...]

(16) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ning järgitakse iseäranis Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige püütakse käesoleva direktiiviga tagada varjupaigataotlejate ja nendega kaasas olevate pereliikmete inimväärikuse ja varjupaigaõiguse austamine ning edendada kõnealuse harta artiklite 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 ja 35 kohaldamist ja seetõttu tuleks sellest lähtuda ka direktiivi rakendamisel.

[...]

(29) Üks tingimustest, et kvalifitseeruda Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A kohasele pagulasseisundile, on põhjusliku seose olemasolu tagakiusamise põhjuste, nimelt rassi, usu, rahvuse, poliitiliste vaadete või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise, ning tagakiusamise või selle eest kaitse puudumise vahel.“

5 Direktiivi artikli 2 punkti d on selle direktiivi tähenduses kasutamiseks üle võetud Genfi konventsiooni artikli 1 jaotise A lõike 2 esimeses lõigus esitatud mõiste „pagulane“ määratlus ja direktiivi artikli 2 punktis e on „pagulasseisund“ määratletud kui „kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku tunnustamine pagulasena liikmesriigi poolt“.

6 Direktiivi 2011/95 artikli 2 punktis h on mõiste „rahvusvahelise kaitse taotlus“ määratletud kui „kolmanda riigi kodaniku [...] selline taotlus kaitse saamiseks liikmesriigilt, mida võib käsitada pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi taotlemisena“, ning direktiivi artikli 2 punktis i on „taotleja“ määratletud kui „kolmanda riigi kodanik [...], kes on esitanud [sellise] taotluse, mille kohta ei ole lõplikku otsust veel tehtud“.

7 Direktiivi artikli 4 „Faktide ja asjaolude hindamine“ lõigetes 3 ja 5 on sätestatud:

„3. Rahvusvahelise kaitse taotlus vaadatakse läbi individuaalselt ning selle käigus arvestatakse järgmist:

a) kõik asjaomased faktid, mis on seotud päritoluriigiga taotluse kohta otsuse tegemise ajal, sealhulgas päritoluriigi õigusnormid ja nende kohaldamise viis;

b) taotleja esitatud asjaomased avaldused ja dokumendid, sealhulgas teave selle kohta, kas taotlejat on taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda võidakse taga kiusata või talle tekitada suurt kahju;

[...]

5. Kui liikmesriigid kohaldavad põhimõtet, mille kohaselt on taotleja kohustatud põhjendama rahvusvahelise kaitse taotlust, ja kui taotleja avalduste üksikasju ei toeta dokumentaalsed või muud tõendid, ei vaja need üksikasjad kinnitamist, kui on täidetud järgmised tingimused:

a) taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi oma taotluse põhjendamiseks;

b) kõik taotleja käsutuses olevad asjaomased dokumendid on esitatud ja on antud rahuldav selgitus muude asjaomaste dokumentide võimaliku puudumise kohta;

c) taotleja avaldused on osutunud loogiliseks ja usutavaks ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega;

- d) taotleja on taotlenud rahvusvahelist kaitset niipea kui võimalik, välja arvatud juhul, kui taotleja suudab esitada mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud, ning
- e) taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud.“
- 8 Sama direktiivi artikli 6 punktides a ja c on „tagakiusajatena“ määratletud riik ja „mitteriiklikud osalised“, kelle puhul on võimalik tõendada, et riik ei saa või ei taha pakkuda kaitset tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest.
- 9 Direktiivi 2011/95 artiklis 9 „Tagakiusamine“ on sätestatud:
- „1. Selleks et tegu peetaks tagakiusamiseks Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A tähenduses, peab tegu
- a) olema olemuse või kordumise poolest piisavalt tõsine, et see kujutaks endast põhiliste inimõiguste rasket rikkumist, eelkõige nende õiguste rikkumist, mille suhtes ei saa teha [Roomas 4. novembril 1950 allakirjutatud] Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 15 lõike 2 alusel erandit, või
- b) olema kogum mitmesugustest meetmetest, hõlmates inimõiguste rikkumist, mis on piisavalt raske, et mõjutada isikut samal viisil, nagu on nimetatud punktis a.
2. Tagakiusamine vastavalt lõike 1 määratlusele võib muu hulgas esineda järgmisel kujul:
- [...]
- c) süüdimõistmine või karistamine, mis on eaproportsionaalne või diskrimineeriv;
- [...]
3. Vastavalt artikli 2 punktile d peab artiklis 10 nimetatud põhjuste ja käesoleva artikli lõikes 1 osutatud tagakiusamise või selliste tegude vastu puuduva kaitse vahel olema seos.“
- 10 Direktiivi artikli 10 „Tagakiusamise põhjused“ lõike 1 punktis e ja lõikes 2 on ette nähtud:
- „1. Liikmesriigid võtavad tagakiusamise põhjuste hindamisel arvesse järgmisi asjaolusid:
- [...]
- e) poliitiliste vaadete mõiste hõlmab eelkõige vaadet, ideed või veendumust artiklis 6 nimetatud potentsiaalsete tagakiusajatega ja nende poliitika või meetoditega seotud küsimuses olenemata sellest, kas taotleja on tegutsenud sellest vaatest, ideest või veendumusest lähtudes või mitte.
2. Hinnates, kas taotlejal on põhjendatud tagakiusamishirm, on tähtsusetu, kas taotlejal on tegelikult olemas tagakiusamist ajendav rassiline, usuline, rahvuslik, sotsiaalne või poliitiline omadus, tingimusel et sellise omaduse omistab taotlejale tagakiusaja.“

11 Direktiivi artikkel 13 „Pagulasseisundi andmine“ on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid annavad pagulasseisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes kvalifitseerub pagulaseks vastavalt II ja III peatükile.“

Leedu õigus

12 Leedu Vabariigi 29. aprilli 2004. aasta seadus nr IX-2206 välismaalaste õigusliku seisundi kohta (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. IX-2206; *Žin.*, 2004, nr 73-2539), millega võeti Leedu õigusesse üle muu hulgas direktiiv 2011/95, näeb seadusega nr IX-1396 muudetud 9. detsembri 2014. aasta redaktsiooni (*TAR*, 2014, nr 19923) artikli 83 lõikes 2 ette:

„Kui taotluse läbivaatamise käigus selgub, et varjupaigataotleja staatuse kindlaksmääramiseks vajalikke asjaolusid ei ole võimalik tema siirastest jõupingutustest hoolimata kindlaks teha kirjalike tõenditega, hinnatakse neid asjaolusid taotleja kasuks ja varjupaigataotlus loetakse põhjendatuks, kui see on esitatud võimalikult kiiresti, välja arvatud juhul, kui taotleja suudab esitada mõjuvad põhjused, miks ta seda ei ole teinud, kui varjupaigataotleja on esitanud kõik tema käsutuses olevad asjakohased tõendid ja rahuldava selgituse muude tõendite puudumise kohta ning kui taotleja väiteid peetakse usutavaks ja loogiliseks ning need ei ole vastuolus tema taotluse suhtes teada oleva ja asjakohase konkreetse ning üldise teabega.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13 Kolmanda riigi kodanik P.I. esitas 15. juulil 2019 migratsiooniametile varjupaigataotluse. Ta põhjendas varjupaigataotlust sellega, et 2010. aastal sõlmis ta oma päritoluriigis aktsiate ostulepingu ettevõtjaga, mis kuulub isikule, kes on seotud võimuringkondadega, sealhulgas luureteenistustega. Ta maksis sellele ettevõtjale 690 000 USA dollarit (USD) (ligikaudu 647 500 eurot). Kuna seda lepingut ei täidetud, nõudis P.I. oma lepingupartnerilt selle summa tagastamist. Seejärel alustati tema suhtes selle ettevõtja omaniku algatusel kriminaalmenetlust ja 2015. aasta detsembris pidi ta loobuma suuremast osast oma ettevõtte arendatud projektist ning kontroll selle ettevõtte üle läks teatud äriühingutele, mis kuulusid teistele isikutele.

14 Kriminaalmenetlus peatati 2016. aasta jaanuaris. Kuid pärast P.I. katset kaitsta end kohtus oma projekti ebaseadusliku hõivamise vastu taastati kriminaalmenetlus 2016. aasta aprillis, kuna P.I. vastu andis tunnistaja ütlusi isik, kes oli seotud tema ettevõtte uute omanikega. 2016. aasta detsembris ja 2017. aasta jaanuaris esitati P.I.-le selles kriminaalmenetluses süüdistus ja tehti määrus tema vahistamiseks, kusjuures vahepeal oli temalt võetud ülejäänud osa tema projektist.

15 P.I. esitatud taotluse pagulasseisundi saamiseks jättis migratsiooniamet 21. septembri 2020. aasta otsusega rahuldamata. Menetluse tulemusel leidis migratsiooniamet, et kuigi kriminaalmenetluse ja kinnipidamise ohuga seotud põhjused tehti kindlaks ja neid peeti usutavaks, ei vasta need ühelegi Genfi konventsioonis nimetatud põhjusele, eelkõige põhjusele, mis põhineb mõistel „poliitilised vaated“.

16 Pärast seda, kui tema Vilniaus apygardos administracinis teismasele (Vilniuse regionaalne halduskohus, Leedu) esitatud kaebus jäeti rahuldamata, esitas P.I. selle kohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse Lietuvos vyriausiasis administracinis teismasele (Leedu kõrgeim halduskohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. P.I. vaidlustas migratsiooniameti otsuse,

mida esimese astme kohus ei tühistanud, väites, et kui tagakiusamine või selliste tegude vastu kaitse puudumine ei ole seotud – nagu käesoleval juhul – mitte „poliitilise tegevusega“ traditsioonilises tähenduses või avalikult väljendatud poliitiliste ideedega, vaid on seotud konkreetsetes tegudes väljenduva vastupanuga rühmale, kes tegutseb ebaseaduslikult ja mõjutab riiki korrupsiooni kaudu, siis kuulub see vastupanu direktiivi 2011/95 artikli 10 tähenduses mõiste „poliitilised vaated“ alla kui „omistatud poliitilised vaated“. P.I. täpsustas, et talle süües pandav kuritegu (väljapressimine eesmärgiga omastada teisele isikule kuuluv väga suure väärtusega vara) on tegelikult varaline tsiviilvaidlus ettevõtjate vahel.

- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis, et P.I. kinnitas kogu uurimise vältel järjekindlalt, et riigivõimuga korrupsiooni kaudu seotud ärimehed omastasid tema vara, et pärast seda, kui ta oli kõnealusele tehingule vastu vaielnud, alustati neist ühe ärimehes initsiatiivil tema suhtes kriminaalmenetlust, ning et see kriminaalmenetlus, mille eesmärk oli teda hirmutada, peatati ja taastati pärast P.I. katset end kohtus kaitsta ning see päädis muu hulgas tema suhtes vahistamismääruse tegemisega. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisas, et varjupaika käsitlevate riigisiseste õigusnormide kohaselt kujutavad kriminaalmenetlused ja kriminaalkaristused endast tagakiusamist, kui need on ebaseaduslikud ja diskrimineerivad, ning täpsustas, et on tõenäoline, et kriminaalmenetlus „algatati kunstlikult“, mistõttu võib P.I. päritoluriiki tagasipöördumisel sattuda jätkuvalt tagakiusamise alla.
- 18 Neil asjaoludel otsustas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Leedu kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas vastupanu õigusvastaselt tegutsevate ja korruptiivselt mõjukale rühmale, kes survestab varjupaigataotlejat riigiaparaadi kaudu ja kelle vastu on end riigis esineva ulatusliku korrupsiooni tõttu võimatu seaduslikult kaitsta, on käsitatav samaväärsena omistatud poliitiliste vaadetega ([inglise keeles] *attributed political opinion*) [direktiivi 2011/95] artikli 10 tähenduses?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 19 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti e ja lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „poliitilised vaated“ hõlmab selle direktiivi artikli 2 punkti h ja alapunkti i tähenduses rahvusvahelise kaitse taotleja katseid kaitsta seaduslike vahenditega oma isiklike varalised ja majanduslikke huve ebaseaduslikult tegutsevate mitteriiklike osaliste vastu, kui need osalised on oma korruptiivsete sidemete tõttu asjaomase riigiga võimelised kasutama selle riigi repressiivaparaati kõnealuse taotleja kahjuks.
- 20 Kõigepealt tuleb meenutada, et direktiiv 2011/95 võeti selle põhjenduse 12 kohaselt vastu selleks, et liikmesriigid kohaldaksid ühiseid kriteeriume nende isikute tuvastamiseks, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele.
- 21 Direktiivi tõlgendamisel tuleb arvesse võtta selle üldist ülesehitust ja eesmärki, võttes arvesse nii Genfi konventsiooni, mis moodustab pagulaste kaitse rahvusvahelise õigusraamistiku nurgakivi, nagu on märgitud kõnealuse direktiivi põhjenduses 4, kui ka põhiõiguste hartas (edaspidi „harta“) tunnustatud põhimõtteid, nagu tuleneb sama direktiivi põhjendusest 16 (vt selle kohta 19. novembri 2020. aasta kohtuotsus Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (sõjaväeteenistus ja varjupaik), C-238/19, EU:C:2020:945, punktid 19 ja 20 ning seal viidatud kohtupraktika).

- 22 Direktiivi 2011/95 artikli 2 punkti d kohaselt hõlmab mõiste „pagulane“ eelkõige kolmanda riigi kodanikku, kes põhjendatud kartuse tõttu rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumisel põhineva tagakiusamise ees viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ja ei saa või kõnealuse kartuse tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla.
- 23 Direktiivi artikli 13 järgi annavad liikmesriigid pagulasseisundi kolmanda riigi kodanikule, kes vastab selle direktiivi artiklites 9 ja 10 ette nähtud tingimustele.
- 24 Seega peab sellise staatuse taotlejal olema tema päritoluriigis valitsevate asjaolude tõttu põhjendatud kartus, et ta võib sattuda direktiivi 2011/95 artikli 9 lõigete 1 ja 2 tähenduses „tagakiusamise“ alla, mille põhjustajad on direktiivi artiklis 6 osutatud „tagakiusajad“, tingimusel et on olemas põhjuslik seos nimetatud artikli 9 lõike 3 tähenduses, arvestades selle direktiivi põhjendust 29, tagakiusamise või selliste tegude vastu kaitse puudumise ja vähemalt ühe sama direktiivi artiklis 10 loetletud viie tagakiusamise põhjuse vahel, mille hulka kuuluvad „poliitilised vaated“ (vt analoogia alusel 5. septembri 2012. aasta kohtuotsus Y ja Z, C-71/11 ja C-99/11, EU:C:2012:518, punkt 51).
- 25 Mis puudutab mõistet „poliitilised vaated“, mida eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused puudutavad, siis direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punktis e on sätestatud, et see mõiste „hõlmab eelkõige vaadet, ideed või veendumust artiklis 6 nimetatud potentsiaalsete tagakiusajatega ja nende poliitika või meetoditega seotud küsimuses olenemata sellest, kas taotleja on tegutsenud sellest vaatest, ideest või veendumusest lähtudes või mitte“. Lisaks ei ole artikli 10 lõike 2 kohaselt tähtis see, kas taotlejal on tegelikult olemas tagakiusamist ajendav poliitiline omadus, tingimusel et sellise omaduse omistavad taotlejale tagakiusajad.
- 26 Sellega seoses tuleb esimesena märkida, et nende sätete sõnastusest endast tuleneb, et mõistet „poliitilised vaated“ tuleb tõlgendada laialt. See eeldus tugineb mitmele asjaolule. Kõigepealt väljendi „eelkõige“ kasutamine selleks, et loetleda mitteammendavalt asjaolud, mis võivad seda mõistet määratleda. Seejärel ei ole mainitud mitte ainult „vaateid“, vaid ka „ideid“ ja „veendumusi“ potentsiaalsete tagakiusajatega ja nende „poliitika“ või „meetoditega“ seotud küsimustes, ilma et taotleja oleks tingimata tegutsenud sellest vaatest, ideest või veendumusest lähtudes. Lõpuks on rõhk asetatud sellele, kuidas tagakiusajad nende „poliitilist“ laadi tajuvad.
- 27 Seda tõlgendust toetavad käsiraamat pagulasseisundi kindlaksmääramise menetluse ja kriteeriumide kohta ning rahvusvahelise kaitse suunised vastavalt pagulasseisundi 1951. aasta konventsioonile ja pagulasseisundit käsitlevale 1967. aasta protokollile (ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet (UNHCR), 1979, kordusväljaanne veebruar 2019, HCR/1P/4/FRE/REV.4), millele tuleb viidata seetõttu, et neil on suur tähtsus tulenevalt rollist, mille Genfi konventsioon omistab UNHCRile (vt selle kohta 23. mai 2019. aasta kohtuotsus Bilali, C-720/17, EU:C:2019:448, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika). Nimelt on nendes suunistes mõistet „poliitilised vaated“ kasutatud laias tähenduses, kuna see mõiste võib hõlmata mis tahes vaadet või küsimust, mis puudutab riigiaparaati, valitsust, ühiskonda või poliitikat.
- 28 Teisena tuleb mõistet „poliitilised vaated“ direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti e tähenduses, kuivõrd selle eesmärk on kaitsta õigust arvamus- ja sõnavabadusele, tõlgendada lähtuvalt harta artiklist 11, millele selle direktiivi põhjenduses 16 sõnaselgelt viidatakse kui ühele artiklitest, mille kohaldamist selle direktiiviga soovitakse edendada.

- 29 Harta artikli 11 kohaselt on igapäevaelus õigus sõnavabadusele, mis kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest. Nagu nähtub selgitustest põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17) ja harta artikli 52 lõikest 3, on harta artikliga 11 tagatud õigustel sama tähendus ja ulatus kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 10 tagatud õigustel, nagu neid on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, ilma et see takistaks neile liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist (vt selle kohta 26. aprilli 2022. aasta kohtuotsus *Poola vs. parlament ja nõukogu*, C-401/19, EU:C:2022:297, punkt 44).
- 30 Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast tuleneb, et sõnavabadus on üks demokraatliku ühiskonna põhialuseid ning ühiskonna arengu ja üksikisiku eneseteostuse üks põhitingimusi, see ei kaitse põhimõtteliselt mitte üksnes seda „teavet“ ja neid „ideid“, mis pälvivad heakskiitu või mida peetakse ohutuks või ebaoluliseks, vaid ka teavet ja ideid, mis on solvavad, šokeerivad või häirivad, ning selle eesmärk on tagada pluralism, sallivus ja avatud vaim, ilma milleta ei ole demokraatlikku ühiskonda (EIK 15. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Perinçek vs. Šveits*, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, punkt 196, alapunkt i).
- 31 Lisaks on Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutanud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõike 2 jätab vähe ruumi sõnavabaduse piiramiseks poliitilise arutelu valdkonnas või üldist huvi pakkuvates küsimustes ning üldjuhul antakse sõnavabaduse kõrgetasemeline kaitse siis, kui arvamuse avaldamine on seotud üldist huvi pakkuva küsimusega (EIK 15. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Perinçek vs. Šveits*, CE:ECHR:2015:1015JUD002751008, punkt 196, alapunkt i, ning punktid 197, 230 ja 231). Samuti märkis ta, et korruptsioon riigi avalike asjade haldamisel on avalikku huvi pakkuv küsimus ja selle käsitlemine aitab kaasa poliitilisele arutelule (vt selle kohta 31. mai 2016. aasta kohtuotsus *Nadtoka vs. Venemaa*, CE:ECHR:2016:0531JUD003801005, punkt 43).
- 32 See Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika, mis on asjakohane harta artikli 11 tõlgendamisel, toetab laia tõlgenduse andmist mõistele „poliitilised vaated“ direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti e tähenduses. Selle tõlgenduse kohaselt hõlmab mõiste „poliitilised vaated“ mis tahes vaadet, ideed või veendumust, mis – olemata tingimata otseselt ja vahetult poliitiline – väljendub tegevuses või tegevusetuses, mida selle direktiivi artiklis 6 nimetatud tagakiusajad tajuvad nii, et see on seotud nendega või nende poliitika ja/või meetoditega, kujutades endast vastuseisu või vastupanu neile.
- 33 Kolmandana kaasneb direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti e tähenduses mõiste „poliitilised vaated“ kui „tagakiusamise põhjused“ laia tõlgendamise, et liikmesriikide pädevad asutused peavad selleks, et teha kindlaks selliste vaadete olemasolu ning põhjusliku seose esinemine nende vaadete ja tagakiusamise vahel, võtma arvesse pagulasseisundi taotleja päritoluriigi üldist konteksti, eelkõige selle poliitilisi, õiguslikke, kohtutega seotud, ajaloolisi ja sotsiaal-kultuurilisi aspekte.
- 34 Euroopa Kohus on nimelt juba otsustanud, et teatud tegevuse või tegevusetusega selliste vaadete, ideede või veendumuste väljendamine, mis ei ole otseselt ja vahetult poliitilised, võib olenevalt taotleja päritoluriigi konkreetsest kontekstist viia selleni, et „tagakiusajad“ omistavad sellistele vaadetele, ideedele või veendumustele „poliitiliste vaadete“ omaduse nimetatud direktiivi artikli 10 lõike 1 punkti e ja lõike 2 tähenduses.
- 35 Sellega seoses täpsustas ta esiteks, et relvakonflikti, eriti kodusõja korral ja juhul, kui sõjaväekohustusest pääsemiseks seaduslik võimalus puudub, on ülimalt tõenäoline, et asjaomase kolmanda riigi ametivõimud tõlgendavad sõjaväeteenistusest keeldumist poliitilise vastuseisuna,

sõltumata asjaomase isiku võimalikest komplitseeritumatest isiklikest põhjustest, kusjuures selle liikmesriigi asutused, kellele rahvusvahelise kaitse taotlus on esitatud, peavad kontrollima, kas sellise keeldumise ja asjasse puutuva tagakiusamise põhjuse vahel on usutav seos (19. novembri 2020. aasta kohtuotsus Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (sõjaväeteenistus ja varjupaik), C-238/19, EU:C:2020:945, punktid 47, 48, 60 ja 61).

- 36 Teiseks leidis Euroopa Kohus, et rahvusvahelise kaitse taotleja osalemist oma päritoluriigi vastu Euroopa Inimõiguste Kohtule sellise kaebuse esitamisel, millega palutakse tuvastada põhivabaduste eiramine selles riigis võimul oleva režiimi poolt, tuleb pidada „poliitiliste vaadete“ alusel tagakiusamise põhjuseks, kui esineb põhjendatud kartus, et see riik tajub kaebuse esitamisel osalemist dissidentliku poliitilise tegevusena, mille suhtes ta võib otsustada karistusmeetmeid rakendada (vt selle kohta 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus Ahmedbekova, C-652/16, EU:C:2018:801, punkt 90).
- 37 Sama kehtib pagulasseisundi taotleja katsete kohta kaitsta oma huve tema suhtes ebaseaduslikult tegutsevate mitteriiklike osaliste vastu, kui need osalised on oma korruptiivsete sidemete tõttu riigiga võimelised kasutama riigi repressiivaparaati kõnealuse taotleja kahjuks, kuigi viimane soovis oma hagiga kaitsta enda varalisi ja majanduslikke huve.
- 38 Direktiivi 2011/95 artiklis 4 ette nähtud faktide ja asjaolude hindamisel, mis tuleb selle artikli lõike 3 kohaselt kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid arvesse võttes individuaalselt läbi viia, võttes arvesse kõiki asjakohaseid faktilisi asjaolusid, eelkõige neid, mida on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktis 33, peavad liikmesriigi pädevad asutused arvestama, et võib olla eriti raske esitada otseseid tõendeid selle kohta, et päritoluriigi ametiasutused võivad käsitada taotleja teatavat tegevust või tegevusetust „poliitiliste vaadete“ väljendamisena. Selle direktiivi artikli 4 lõikes 5 on nimelt tõdetud, et taotlejal ei pruugi alati olla võimalik enda väidet dokumentaalsete või muude tõenditega põhjendada, ning on loetletud kumulatiivsed tingimused, mille puhul selliseid tõendeid ei nõuta (vt analoogia alusel 19. novembri 2020. aasta kohtuotsus Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (sõjaväeteenistus ja varjupaik), C-238/19, EU:C:2020:945, punkt 55).
- 39 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 59 märkis, peavad need ametiasutused seega kõiki asjaolusid arvestades hindama, kas poliitilised vaated, mida tagakiusajad taotlejale on omistanud, on usutavad.
- 40 Kõiki eeltoodud põhjendusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2011/95 artikli 10 lõike 1 punkti e ja lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „poliitilised vaated“ hõlmab selle direktiivi artikli 2 punkti h ja alapunkti i tähenduses rahvusvahelise kaitse taotleja katseid kaitsta seaduslike vahenditega oma isiklike varalisi ja majanduslikke huve ebaseaduslikult tegutsevate mitteriiklike osaliste vastu, kui need osalised on oma korruptiivsete sidemete tõttu asjaomase riigiga võimelised kasutama selle riigi repressiivaparaati kõnealuse taotleja kahjuks, juhul kui tagakiusajad tajuvad neid katseid vastuseisu või vastupanuna nende tagakiusajatega või nende poliitika ja/või meetoditega seotud küsimustes.

Kohtukulud

- 41 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule, artikli 10 lõike 1 punkti e ja lõiget 2

tuleb tõlgendada nii, et

mõiste „poliitilised vaated“ hõlmab selle direktiivi artikli 2 punkti h ja alapunkti i tähenduses rahvusvahelise kaitse taotleja katseid kaitsta seaduslike vahenditega oma isiklike varalisi ja majanduslikke huve ebaseaduslikult tegutsevate mitteriiklike osaliste vastu, kui need osalised on oma korruptiivsete sidemete tõttu asjaomase riigiga võimelised kasutama selle riigi repressiivaparaati kõnealuse taotleja kahjuks, juhul kui tagakiusajad tajuvad neid katseid vastuseisu või vastupanuna nende tagakiusajatega või nende poliitika ja/või meetoditega seotud küsimustes.

Allkirjad